

Τα ανθρωπόμορφα φέρετρα της Τρίτης Μεταβατικής Περιόδου από τις Θήβες και η συμβολή τους στη μελέτη του θρησκευτικού και νεκρικού συμβολισμού των αρχών της 1ης χιλιετίας π.Χ.

Η διδακτορική διατριβή με τίτλο «Τα ανθρωπόμορφα φέρετρα της Τρίτης Μεταβατικής Περιόδου από τις Θήβες και η συμβολή τους στη μελέτη του θρησκευτικού και νεκρικού συμβολισμού των αρχών της 1ης χιλιετίας π.Χ.», που εκπονείται από την Υποψήφια Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αιγαίου (Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών: Αρχαιολογία, Γλωσσολογία, Διεθνείς Σχέσεις) Δεράτσα Ερατώ-Μαρία, υπό την επίβλεψη του καθηγητή Παναγιώτη Η.Μ. Κουσσούλη, εξετάζει τη λειτουργία, την τυπολογία και την εικονογραφία των ανθρωπόμορφων φερέτρων της Τρίτης Μεταβατικής Περιόδου, φωτίζοντας τη σύνθεση των θρησκευτικών και κοσμολογικών αντιλήψεων που χαρακτηρίζουν την ταφική τέχνη της εποχής. Κεντρικό αντικείμενο της μελέτης αποτελούν δύο αδημοσίευτα τεχνουργήματα της Αιγυπτιακής Συλλογής του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών — το ανθρωπόμορφο φέρετρο με αρ.ευρ. ΑΠ3413 και το κάλυμμα μούμιας με αρ. ευρ. ΑΠ3424.

Η ανάλυση εστιάζει στη διακόσμηση, στις επιγραφές και στα θεολογικά μοτίβα των δύο ανθρωπόμορφων φερέτρων, αναδεικνύοντας τη σύνθετη φύση τους ως ιερών φορέων προστασίας και αναγέννησης, όπου η ταύτιση του νεκρού με τον Όσιρι και η αποκατάσταση της Μαάτ αποτελούν τον κεντρικό άξονα του μεταθανάτιου συμβολισμού. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην καλλιτεχνική και ιδεολογική εξέλιξη των φερέτρων, κατά τη μετάβαση από το Νέο Βασίλειο στην Τρίτη Μεταβατική Περίοδο, περίοδο που χαρακτηρίζεται τόσο από οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές, όσο και από πνευματική ανανέωση της ταφικής παράδοσης.

Η διατριβή περιλαμβάνει συγκριτική μελέτη με άλλα φέρετρα της ίδιας περιόδου, επιτρέποντας την αναγνώριση κοινών εργαστηριακών και εικονογραφικών χαρακτηριστικών, αλλά και τοπικών ιδιαιτεροτήτων που αντανakλούν τη διαφοροποίηση των θεολογικών προσεγγίσεων στις Θήβες της Αιγύπτου. Μέσα από αυτή τη σύνθεση, αναδεικνύεται ο ρόλος των ανθρωπόμορφων φερέτρων ως αυτάρκων τελετουργικών συνόλων, όπου το σώμα, ο λόγος και η εικόνα συνενώνονται σε ένα ενιαίο σύστημα προστασίας, μετάβασης και αιώνιας αναγέννησης. Η έρευνα έχει καινοτόμο χαρακτήρα, καθώς για πρώτη φορά εξετάζονται διεξοδικά τα δύο συγκεκριμένα φέρετρα, τα οποία παρέμεναν αδημοσίευτα για τουλάχιστον 130 έτη στη συλλογή του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών. Η λεπτομερής τεκμηρίωση και ανάλυσή τους προσφέρει νέα δεδομένα ως προς την τυπολογία, την εικονογραφία και τη θεολογική τους σημασία, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην πληρέστερη κατανόηση των ταφικών τελετουργιών και ιδεολογιών της Τρίτης Μεταβατικής Περιόδου. Η διατριβή, εν τέλει, συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στη θρησκεία, την κοινωνία και την υλική τέχνη της αιγυπτιακής ταφικής παράδοσης των αρχών της 1ης χιλιετίας π.Χ.

The Anthropoid Coffins of the Third Intermediate Period from Thebes and their Contribution to the Study of Religious and Funerary Symbolism at the Dawn of the First Millennium BC,

The doctoral dissertation, titled “The Anthropoid Coffins of the Third Intermediate Period from Thebes and their Contribution to the Study of Religious and Funerary Symbolism at the Dawn of the First Millennium BC,” conducted by PhD Candidate of the University of the Aegean (Department of Mediterranean Studies: Archaeology, Linguistics, International Relations) Deratsa Erato-Maria, under the supervision of Professor Panagiotis H. M. Kousoulis explores the typology, iconography, and symbolic function of anthropoid coffins as key expressions of religious and funerary ideology during the Third Intermediate Period. The study focuses on two unpublished artefacts from the Egyptian Collection of the National Archaeological Museum of Athens — the anthropoid coffin inv. number EG 3413 and the mummy cover inv. number EG 3424 .

Through detailed analysis of their decoration, inscriptions, and iconographic programs, the research highlights the dual role of these anthropoid coffins as protective and regenerative entities, embodying the identification of the deceased with Osiris and the restoration of cosmic order under the goddess Maat. The study further examines the artistic and theological developments marking the transition from the New Kingdom to the Third Intermediate Period, a time characterized by both material challenges and spiritual renewal within Egyptian funerary tradition.

A comparative study with other coffins of the same period allows for the recognition of common workshop practices, iconographic conventions, and regional variations reflecting diverse theological interpretations within the Theban context. Overall, the thesis demonstrates that anthropoid coffins functioned as self-contained ritual systems where body, word and image were unified to ensure protection, transition, and eternal rebirth. The study is of innovative character, as it presents for the first time a thorough examination of the two coffins, which had remained unpublished for at least 130 years in the collection of the National Archaeological Museum of Athens. Their detailed documentation and analysis provide new evidence regarding their typology, iconography and theological significance, contributing substantially to a deeper understanding of the funerary rituals and belief systems of the Third Intermediate Period. It thus contributes to a deeper understanding of the interrelationship between religion, society and material culture in the funerary art of early first-millennium Egypt.